

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Mätvärden på hällristningen Järrestad, Skåne - till frågan om
hällristningsforskningens metodik

Pettersson, Johan

Fornvännen 1984(79), s. 197-199 : ill.

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1984_197

Ingår i: samla.raa.se

ger recensenten detta måttband i handen. Utställningen har en egen intention som avslöjar sig i framställningen. Det är därför möjligt att göra en kvalitativ bedömning i relation till de intentioner framställningen implicit gör anspråk på. Jag har försökt göra detta i min artikel. Men dessa konkreta kritiska synpunkter diskuterar inte Björn Ambrosiani i sitt svar. I stället ger han ovidkommande information om utställningarnas tillkomsttid och den interna ansvarsfördelningen som inte har någon relevans för varken framställningens innehåll eller form. Jag vill påminna om att man på Statens historiska museum tar ut 15 kr i entréavgift för alla dessa "tillfälliga arran-

gemang" (Björn Ambrosianis ordval).

För övrigt anser jag att en utställning som av producenterna själva uppfattas som ett "provisoriskt embryo" bör ersättas eller utvecklas — annars är det hela en förolämpning mot publiken.

Gundula Adolfsson
Stampgatan 60 A
411 01 Göteborg

Med detta inlägg är debatten i denna fråga tillsvärdare avslutad.

Red.

Mätvärden på hällristningen Järrestad, Skåne — till frågan om hällristningsforskningens metodik

Mitt arbete med hällristningar gäller främst ön Tjörn, Bohuslän, där ett 30-tal hällristningsförekomster sedan länge varit kända men där numera över 500 ristningar är dokumenterade (Pettersson 1982). Öns figurbestånd är av uteslutande äldre typ till skillnad från det ryktbara hällristningsområdet i norra Bohuslän, där både äldre och yngre typer förekommer tillsammans.

Innovationen av hällristningstraditionen på Tjörn synes ha skett under äldre bronsålder och inte följts av senare impulser som medfört yngre figurtyper. Antalet överskärningar är därför extremt få.

Med överskärningar avses det förhållandet att hällristningar gjorts på redan utnyttjade ristningsytor varvid figurer eller skålgropar huggits på en tidigare gjord ristning. Genom att granska skärningspunkten mellan de olika huggningarna kan man under gynnsamma förhållanden avgöra vilken figur som tillkommit senast. På så sätt kan man fastställa den inbördes ordningsföljden mellan huggningarna. Överskärningen belyser emellertid en-

dast figurernas relativa kronologi, dvs. att den ena är äldre än den andra, men den säger ingenting om huggningens absoluta ålder. Tidsskillnaden mellan de olika huggningarna kan lika väl ha varit dagar som århundraden.

Om man sorterar materialet efter huggningarnas djup, bredd och karaktär (prickhuggen, grov, tilljämnad etc.) och sätter dessa huggningskvaliteter i relation till vilka figurtyper som förekommer, kan man ordna vissa motiv efter tidslinjen. Föregångsmannen för en sådan systematisering är Emmanuel Anati, och i Sverige har Göran Burenhult försökt tillämpa metoden på bl.a. figurer inom den stora hällristningen Järrestad nr 4 i Skåne. På grundval av det skånska materialet har Burenhult definierat åtta olika huggningskvaliteter (jämta en nionde, kännetecknad av slipning). En av huggningarna, av Burenhult kallad huggningskvalitet 7, definieras som grov prickhuggning med ojämna kanter, 15–25 mm bred och högst 0,5 mm djup (Burenhult 1980 s. 36).

Huggningskvalitet 7 spelar en avgörande

Fig. 1. Denna dubbla ormfigur på hällristningen Järrestad nr 4 i Skåne är en av många figurer, som Burenhult oriktigt uppger vara huggen i huggningskvalitet 7 och alltså skulle ha högst 0,5 mm djup huggning. I verkligheten är huggningen 0,8–1,8 mm djup. Foto förf. 1982.

roll i Burenhults resonemang om att dolkstarvar, dubbelspiraler och en dubbel ormfigur skulle vara de äldsta figurerna i det skånska materialet. Ett antal skånska vapenfigurer daterar Burenhult till ca 2800–2400 f.Kr. (Burenhult 1981 s. 354).

Burenhults metod är att undersöka hur figurer i huggningskvalitet 7 förhåller sig till figurer i övriga huggningskvaliteter. På den stora ristningshällen Järrestad nr 4, vilken inklusive skålgropar består av 1 262 tecken, finns enligt Burenhult tio överhuggningar av figurer i huggningskvalitet 7. Sex av dessa tio överhuggningar utgör enligt Burenhult skärningar med huggningskvalitet 8, vilken Burenhult placerar sist i tidslinjen. Tre av de tio överskärningarna är enligt Burenhult skär-

ningar med huggningskvalitet 6, vilken Burenhult placerar näst sist i tidslinjen. Huggningskvaliteterna 6 och 8 daterar Burenhult till bronsålderns period III–IV. Endast i ett fall har Burenhult ansett sig kunna påvisa en skärning mellan en figur i huggningskvalitet 7 och den av honom till senneolitisk tid daterade huggningskvalitet 2 (Burenhult 1980 s. 95). Detta enda exempel är givetvis otillräckligt för någon slutsats om hur huggningskvalitet 7 generellt förhåller sig till huggningskvalitet 2. Ändå påstår Burenhult att huggningskvalitet 7 är äldst (Burenhult 1980 s. 98).

Redan vid studiet av Burenhults publicerade bilder av hällristningsfigurer i huggningskvalitet 7 misstänkte jag något fel i Burenhults forskningsmetodik. Det föreföll otroligt att en dubbel ormfigur, en dubbelspiral och två halvcirkelformade figurer skulle vara så grunt huggna att de var högst 0,5 mm djupa (Burenhult 1980 s. 94, 122 resp. 124). Jag kontaktade då Burenhult per telefon och bad att få ta del av hans mätvärden för åtminstone någon av dessa figurer. Vid förnyad kontakt meddelade Burenhult att han inte kunde "gå in i i datalistorna" utan hänvisade till angivna huggningskvalitet. Klassificeringen till huggningskvalitet 7 skulle alltså ge svaret på mina frågor — dvs. figurerna skulle vara högst 0,5 mm djupa.

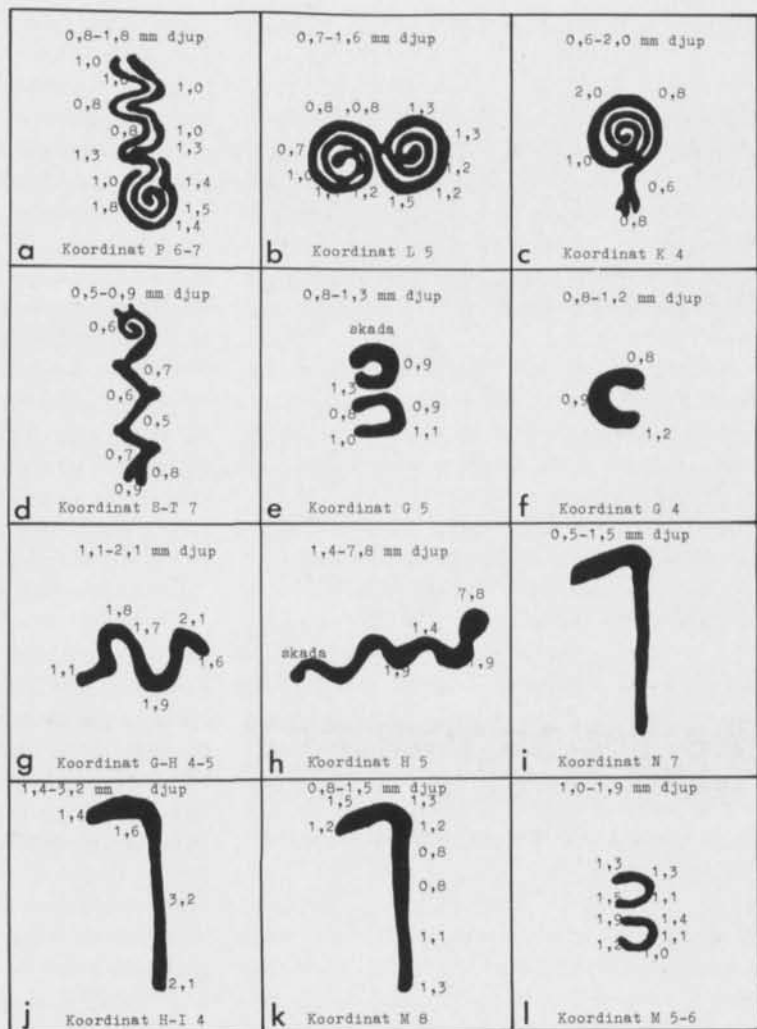
Emellertid måste man ta hänsyn till Burenhults mätmetod. Mätningarna har utförts på en serie olika positioner i varje enskild figur, varefter det aritmetiska medelvärdet har beräknats. Kravet på en vetenskaplig metod är givetvis att metoden kan användas av andra än dess upphovsman.

Jag har därför med samma metod som Burenhult kontrollmätt alla de figurer på Järrestad-ristningen, som Burenhult uppgett tillhöra huggningskvalitet 7. De tolv figurerna har Burenhult samlat på en helsidesbild (Burenhult 1980 s. 105).

Beroende på figurernas storlek och med undvikande av skadade partier har mellan 3 och 16 mätpositioner på varje figur lagts till grund för beräknat aritmetiskt medelvärde.

Det visade sig då att ingen av de 12 figurerna uppfyller kriterierna på huggningskvalitet 7. Tio av figurerna (a, b, c, e, f, g, h, j, k och l

Fig. 2. Samtliga figurer från hållristningen Järrestad nr 4, Skåne. Efter Burenhult 1980. I Burenhults figurer har aktuella mätvärden inlagts. Figuren a-l uppges av Burenhult vara i huggningskvalitet 7.

hos Burenhult 1980 s. 105) är inte i någon mätposition mindre än 0,5 mm djupt huggna — än mindre kan då aritmetiska medelvärden av talen visa "högst 0,5 mm djup". Återstående två figurer passar inte heller till definitionen på huggningskvalitet 7 — den ena (d) har större huggningsdjup, den andra (i) är ej "grovt prickhuggen med ojämna kanter". Största uppmätta djup i någon mätposition är 7,8 mm och finns i en ormfigur (h).

De påvisade oriktigheterna i Burenhults presentation av sitt material innebär en be-

tänklig avvikelse från objektiv dokumentation och därpå grundad arkeologisk forskning.

Referenser

- Burenhult, G. 1980. *Götalands hållristningar I*.
— 1981. *Stenåldersbilder*. Hållristningar och stenålders-ekonomi.
Pettersson, J. 1982. *Hållristningar på Tjörn*, del II.

Johan Pettersson
Klövedal
S-440 60 Skärhamn